

DRUGO PROLAZNO VРЕME: **УКЛJUČI SE ZA PROMENU**

Rezultati istraživanja AmCham-a

КАКО ДО НОВИХ RADНИХ МЕСТА

у оквиру пројекта
УКЛJUČI SE ZA PROMENU

Metodologija

Populacija: Članstvo Američke privredne komore u Srbiji (AmCham)

- **180** američkih, drugih stranih i domaćih kompanija
- kumulativno investirali preko **EUR 14 милијарди** u privredu Srbije
- zapošljavaju direktno **преко 100.000 људи**, a indirektno višestruko više kroz dobavljače i saradnike

Метода: Anonimno popunjani elektronski upitnik, nakon čega je sprovedeno je kvalitativno istraživanje metodom „licem u lice“ tokom koga je od ispitanika traženo da komentarišu rezultate kvantitativnog istraživanja.

Uzorak za kvantitativno istraživanje – 51% populacije

Vreme istraživanja: oktobar – decembar 2013

Demografija

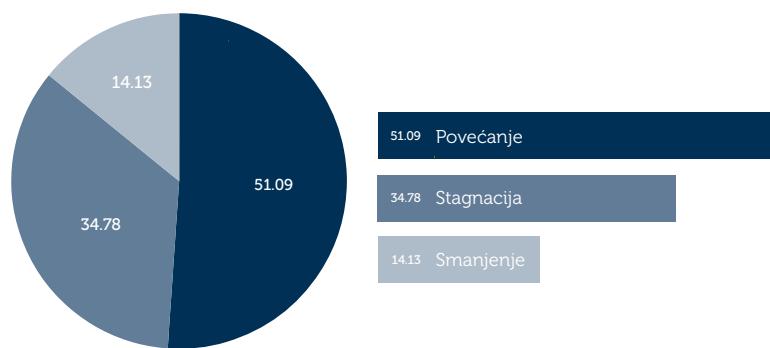
- **72% velikih i srednjih** kompanija
- 40% kompanija zapošljava preko 100, od kojih 22% preko 500 zaposlenih
- 71% kompanija zapošljava preko 90% svojih zaposlenih na neodređeno vreme, dok je kod sledećih 20% kompanija ovaj procenat veći od 75%
- Uzorak je sačinjen od kompanija koje posluju u **19 industrijskih sektora**
укључујући: finansije, zdravstvo i farmaciju, IT, energetiku, transport i logistiku, poljoprivredu, prehrambenu industriju, građevinarstvo, telekomunikacije, proizvodnju, robu široke potrošnje, trgovinu, turizam, kontrolu kvaliteta, medije, namensku industriju, igre na sreću, fondacije, profesionalne i konsultantske usluge.
- 96% ispitanika predstavlja upravljačke strukture najvišeg nivoa ili izvršni menadžment u svojim kompanijama.

Najvažniji nalazi

Glavni cilj ovog istraživanja je bio da se **utvrde preduslovi koji bi doveli do otvaranja novih radnih mesta u osnovnoj delatnosti ispitanika**, kao i postojeće prepreke sa kojima se susreću u svom delovanju na tržištu Srbije. Identifikovane prioritetne reforme na koje ukazuju rezultati će poslužiti za formiranje AmCham prioriteta u 2014. godini.

Očekivanje zapošljavanja u osnovnoj delatnosti u naredne dve godine

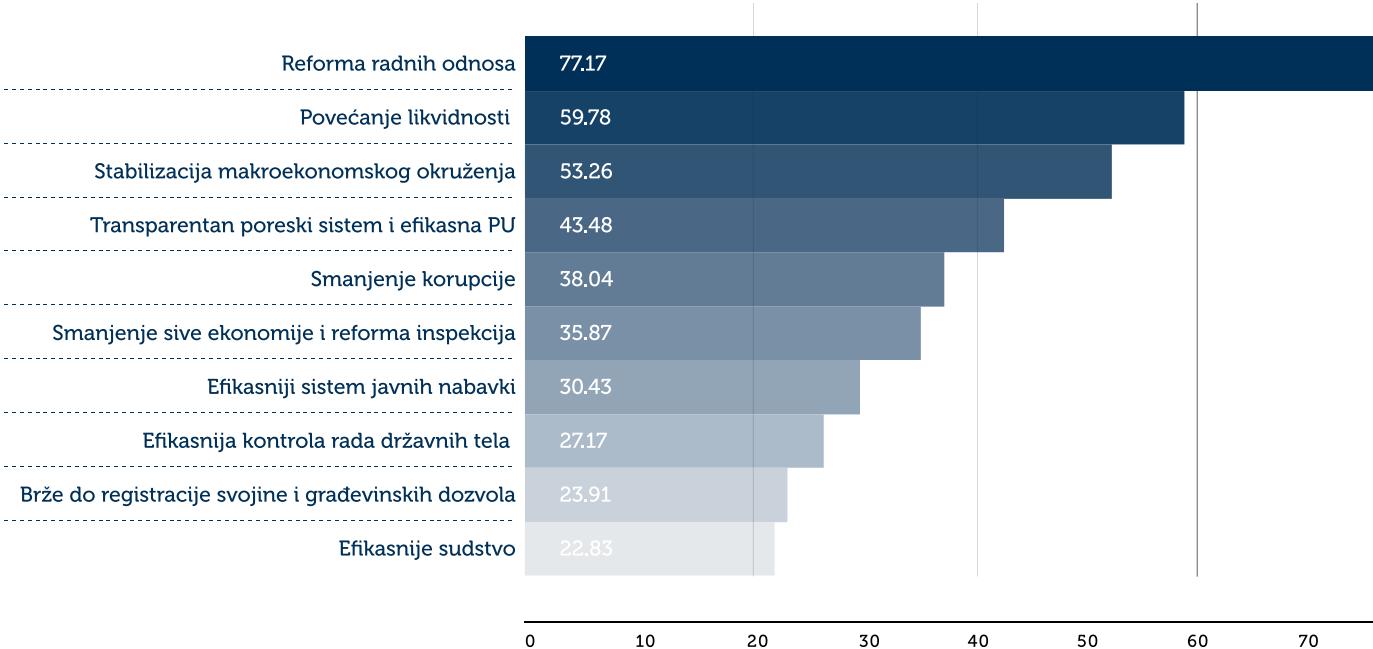

Najoptimističniji podatak iz istraživanja je da **čak polovina ispitanika, očekuje dodatne investicije i zapošljavanje u naredne dve godine**. Stagnaciju broja zaposlenih očekuje jedna trećina, a samo 15% očekuje smanjenje.

Prioritetne mere neophodne za otvaranje novih radnih mesta:

- Reforma radnog zakonodavstva
- Sprovođenje mera za povećanje likvidnosti u privredi i stabilizaciju makroekonomskog okruženja,
- Obezbeđivanje predvidivog i efikasnog poreskog sistema,
- Smanjivanje sive ekonomije i korupcije i
- Osposobljavanje stručnjaka sa znanjima i veštinama prilagođenim potrebama modernog tržišta.

Reforme koje će dovesti do zapošljavanja

U kvalitativnom delu istraživanja, postavili smo pitanje prvim ljudima najvećih kompanija kako komentarišu ovakav optimističan rezultat. Ispitanici objašnjavaju da će se smanjenjem prepreka i ispunjavanjem identifikovanih preduslova stići uslovi za realizaciju planiranih strategija pozicioniranja i rasta portofolia na lokalnom tržištu, koji su sada na čekanju, a koji će imati pozitivne efekte na zapošljavanje.

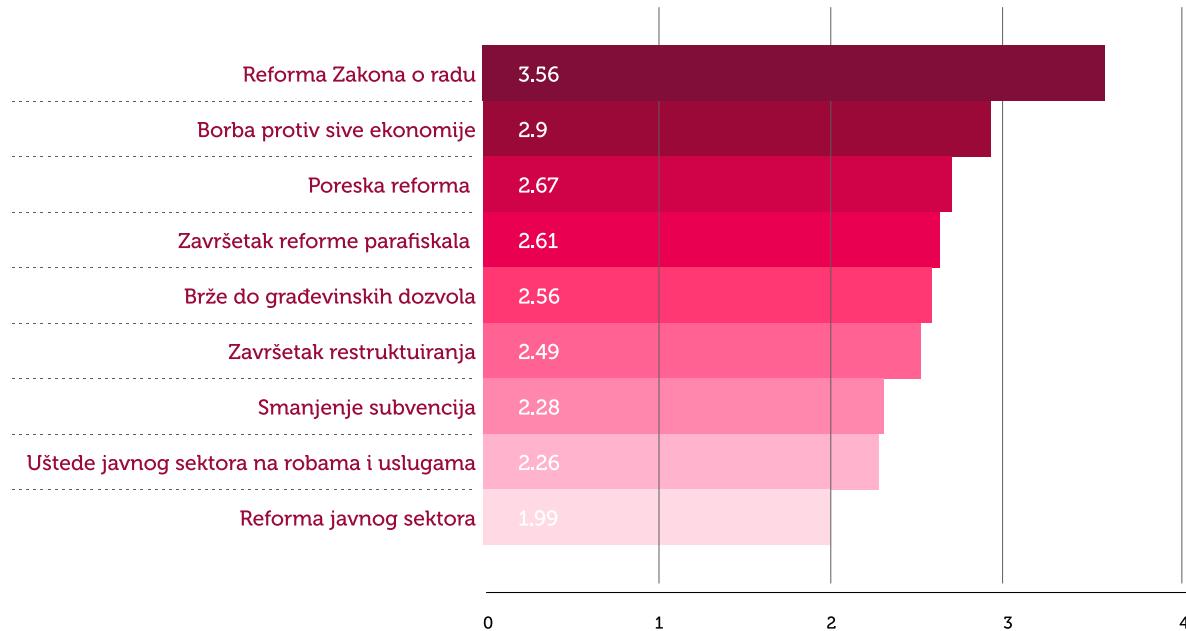
Sa druge strane, deo ispitanika je nešto rezervisaniji i upozorava da na poslovanje kompanije ne utiču samo regulatorni uslovi, institucionalni kapacitet i ekonomske politike, već i generalno stanje u svetskoj i domaćoj privredi u kojoj posluju. Oni podsećaju da čak i efikasno sprovodenje identifikovanih reformi neće direktno rezultovati boljim poslovanjem, pa ni automatskim povećanjem zaposlenosti.

Obe grupe se pak slažu da će odsustvo značajnih pomaka u identifikovanim reformama u narednom periodu, značajno smanjiti izglede da se dodatno zapošljavanje ostvari u nekom kasnijem periodu.

Takođe, važno je konstatovati da se i u kvantitativnom i u kvalitativnom delu istraživanja **nedostatak likvidnosti u privredi i evenutalni makroekonomski efekti lančane reakcije** koja bi mogla da usledi, izdvojio kao značajan uzrok zabrinutosti ispitanika.

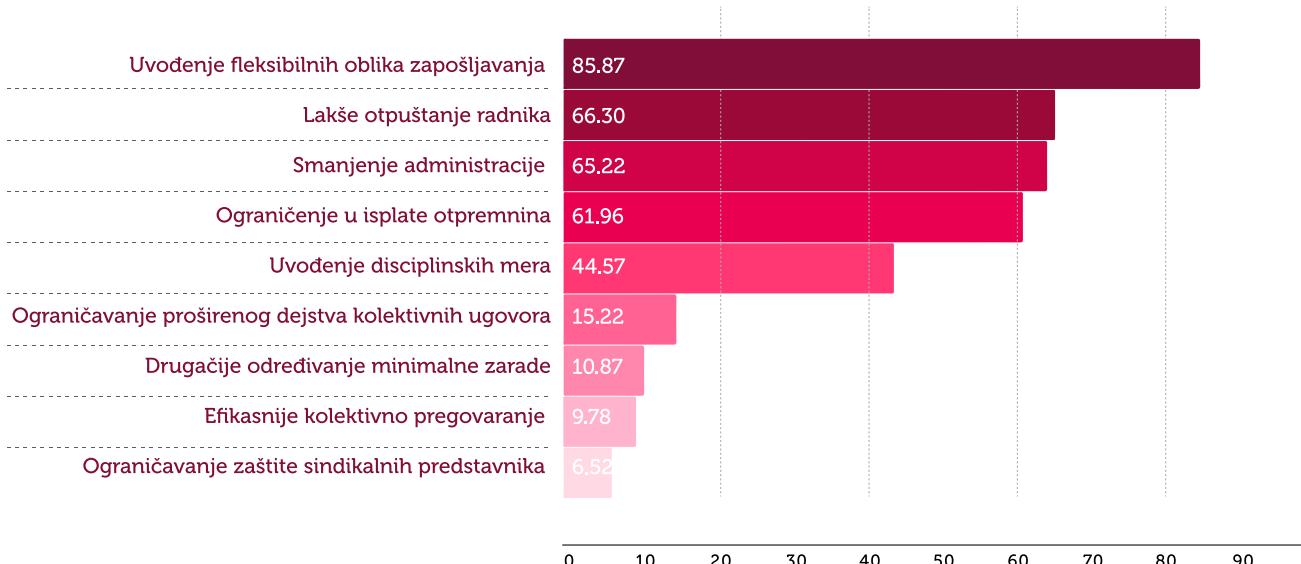
Radno zakonodavstvo

Najavljenе mere vlade koje ce najviše uticati na povećanje zaposlenosti

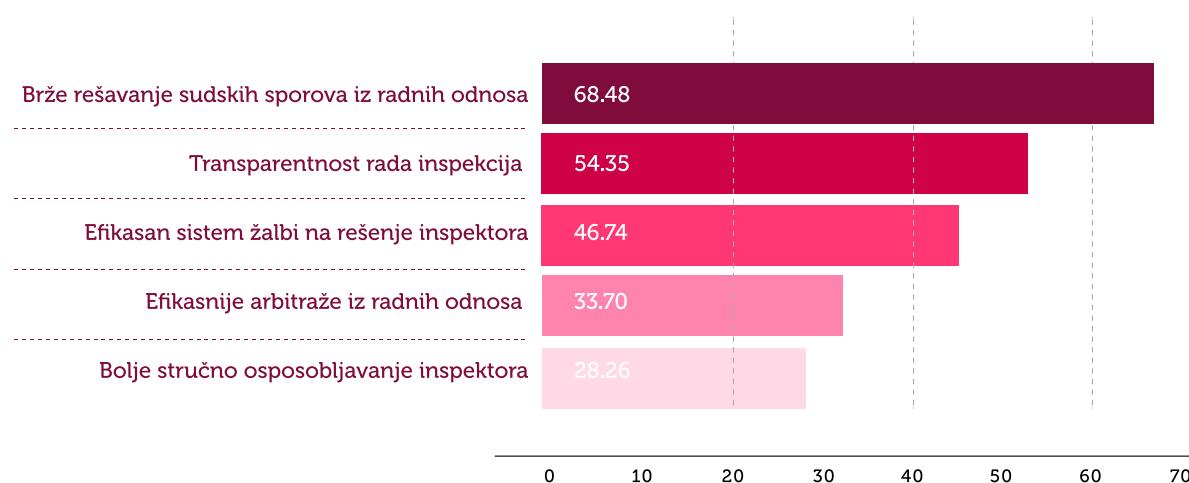
Važnost izmene radnog zakonodavstva mnogo puta je elaborirana, a ponovo je potvrđena i u oceni uticaja najavljenih mera Vlade na buduće zapošljavanje. Rezultati pokazuju da će jedino reforma radnog zakonodavstva direktno uticati na zapošljavanje, dok će borba protiv sive ekonomije, poreska reforma (uključujući i završetak reforme parafiskala) i brže dobijanje građevinskih dozvola imati manji uticaj.

Koje izmene Zakona o radu bi najviše olakšale vaše poslovanje

U okviru radnog zakonodavstva, kao najbitinije mere ocenjene su: uvođenje fleksibilnih oblika zapošljavanja (rad na određeno, upućivanje radnika, rad od kuće itd.), zatim sledi lakše otpuštanje, smanjenje administracije i ograničenje isplate otpremnina na vreme provedeno kod datog poslodavca.

Fokus na pravosuđe

Preduslovi za poboljšanje primene Zakona o radu

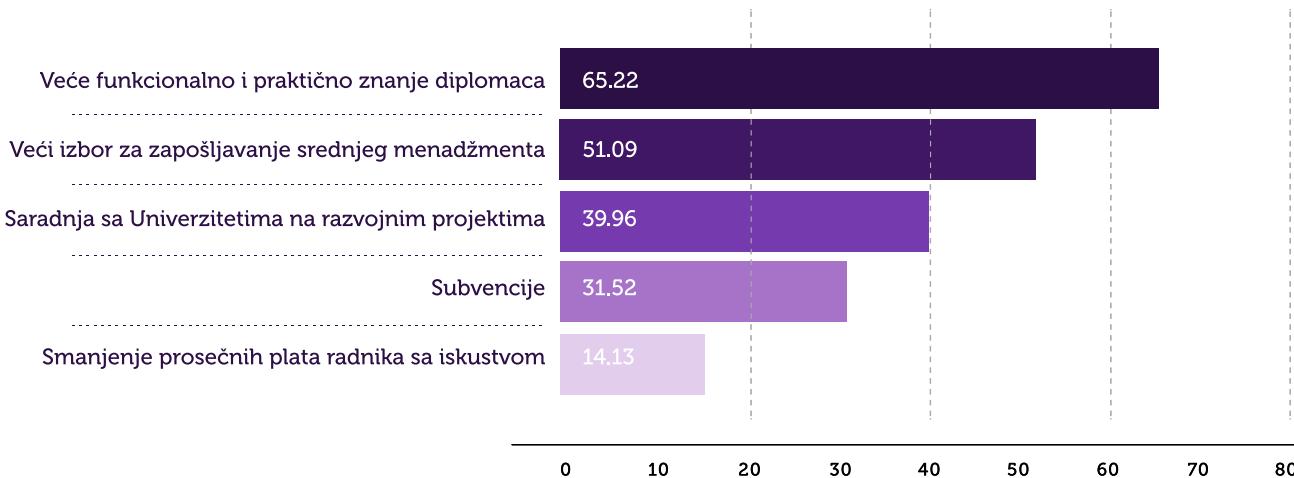
Kao najbitniji uslov za unapređenje primene Zakona o radu, 68% ispitanika navodi brže rešavanje radnih sporova. Dok potom slede faktori koji se odnose na transparentniji i efikasniji rad inspekcija.

U kvalitativnom delu istraživanja naglašeno je da je efikasnost rada sudova, od daleko šireg značaja u odnosu na ovde kvantifikovani problem oko Zakona o radu. Pored potrebe podizanja efikasnosti, ispitanici navode i pitanje neujednačene sudske prakse koja ne retko rezultira u kontradiktornim odlukama, što značajno smanjuje poverenje u pravosudni sistem.

Kreiranje kadrova sa znanjima i veštinama u skladu sa potrebama modernog tržišta rada

Drugi faktori koji bi pospešili zapošljavanje

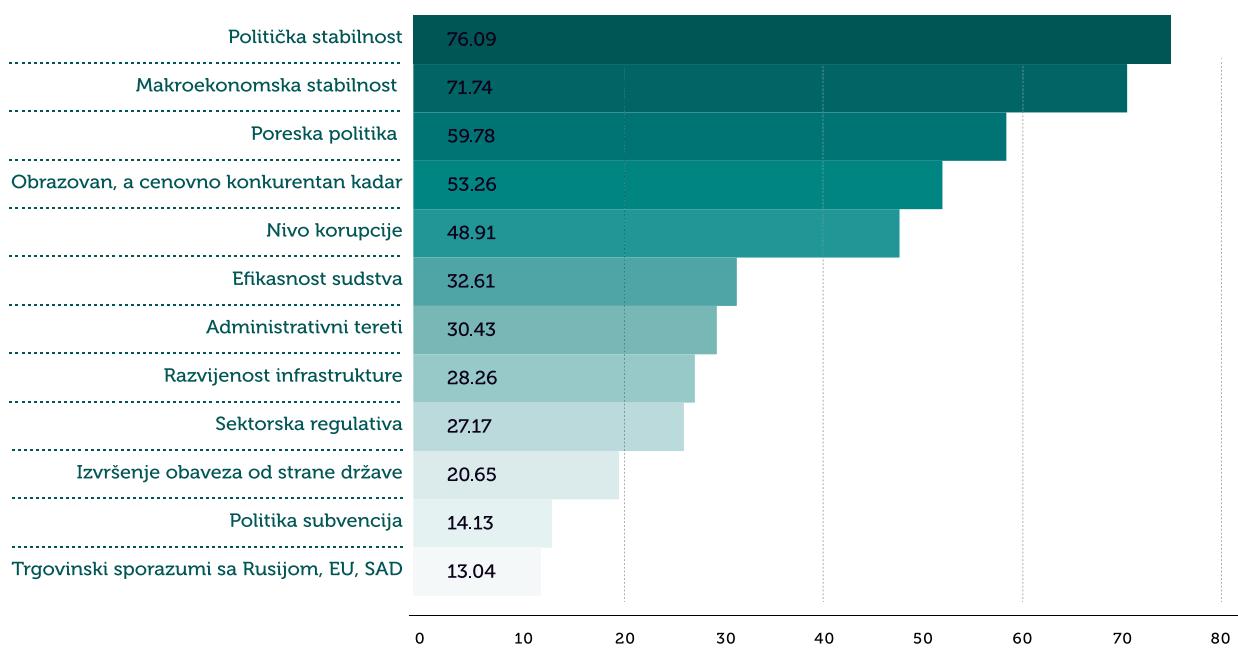

Uzimajući u obzir faktore van regulatorne sfere koji utiču na zapošljavanje, čak 65% ispitanika je navelo da bi bolja praktična znanja i veštine diplomaca primarno doprinele njihovom boljem zapošljavanju, dok je mogućnost dobijanja subvencija tek četvrtoplasirani faktor koji bi uticao na zapošljavanje. Važnost reforme visokoškolskog obrazovanja sa fokusom na osposobljavanje stručnjaka sa znanjima i veštinama prilagođenim potrebama modernog tržišta, prepoznata je i kroz podatak da preko 53% ispitanika smatra da će, pored stabilne političke i ekonomske situacije, adekvatno obrazovan, a cenovno konkurentan kadar, značajno doprineti smanjenju broja nezaposlenih mladih ljudi.

Predvidivost i transparentnost poreskog sistema

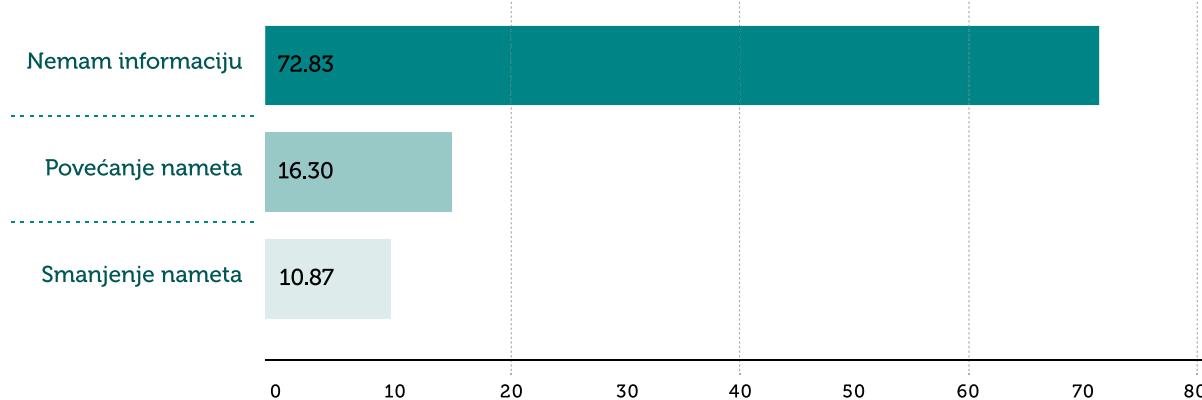
Na pitanje koji su faktori najvažniji za odlučivanje o investiranju u neku zemlju, posle političke i makroekonomske stabilnosti, čak 60% investitora navodi poresku politiku.

Faktori koji najviše utiču na odluku o investiranju u neku zemlju

Zanimljivo je da su u kvalitativnim intervjuima istpitanci izrazili relativno pozitivne stavove povodom konkurentnosti Srbije kao investicione destinacije po ovom aspektu, ali kada su upitani da komentarišu poresku politiku i sistem iz ugla kompanije koja posluje u Srbiji, istakli su da ubuduće treba raditi na većoj predvidivosti i transparentnosti poreskog sistema. Predvidivost vide u blagovremenim najavama izmena poreske politike, inkluzivnosti u javnim raspravama po izmenama poreskih zakona i konzistentnom sprovođenju najavljenih mera.

Efekti reforme parafiskala na visinu nameta koje plaćate u 2013

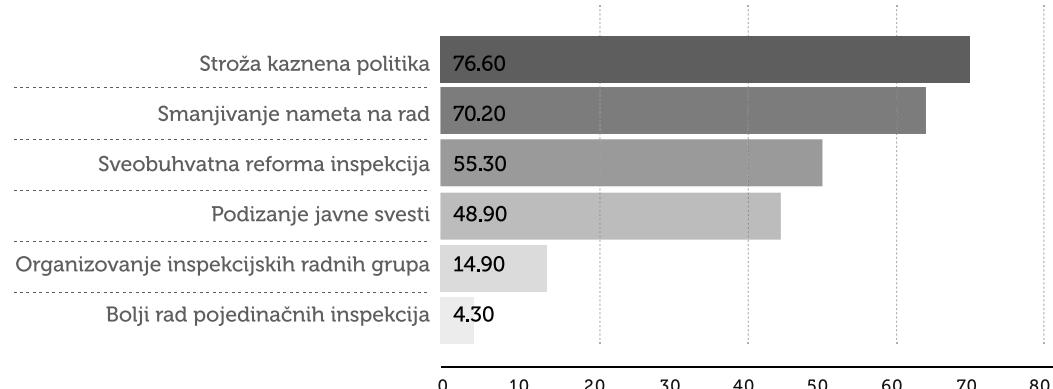

U tom smislu, kao jedan od konkretnih primera, ispitanici navode da reforma parafiskalnih nameta koju je Vlada započela u 2012. godini sa dva cilja: uvođenje reda u određivanju nameta koji se razrežuju privredi i efektivno smanjenje opterećenja privrede, nije dovršena. Što se prvog cilja tiče, ispitanici navode da Zakon o naknadama za korišćenje javnih dobara koji je trebalo da poveća transparentnost nameta, tako što će svi biti obuhvaćeni jednim zakonom, nije usvojen u prvoj polovini 2013, kako je više puta najavljivano. Što se drugog cilja tiče, većina ispitanika u ovoj studiji (73%) nema informaciju da su do sada implementirane reforme rezultirale ikakvim efektom na njihova davanja, dok samo 11% smatra da je efekat pozitivan. Šestina ispitanika čak navodi da su im nameti povećalni, a kao konkretnе primere najčešće navode komunalnu naknadu za isticanje firme gde povećanja u odnosu na 2012. godinu iznose od par stotina, do više hiljada posto.

Siva ekonomija

Ispitanici i u ovom istraživanju akcenat stavljuju na striktno sprovođenje zakona, uz uspostavljanje takve strukture podsticaja (visine nameta, komplikovanosti procedura, izvesnost kažnjavanja prekršilaca, visine kazne itd.), koja će kršenje zakona učiniti značajno komplikovanijim i skupljim, a njegovo poštovanje što jednostavnijim. Kao **ključne mere за smanjivanje sive ekonomije** ispitanici navode **striktnu kaznenu politiku i nulu toleranciju za prekršioce, smanjenje nameta i sveobuhvatnu regulatornu reformu inspekcija**. Pojedinačne inspekcije koje su navedene kao ključne za iskorenjivanje sive ekonomije, a koje u narednom periodu **treba značajno da podignu efikasnost** su: **Poreska uprava, Tržišna inspekcija i Komunalna inspekcija**. Ispitanici pozdravljaju najavu krovnog zakona o inspekcijskom nadzoru, za koji veruju da treba da reši problem isprepletanih nadležnosti i nedovoljne koordinacije različitih službi.

Mere koje će dovesti do smanjenja sive ekonomije

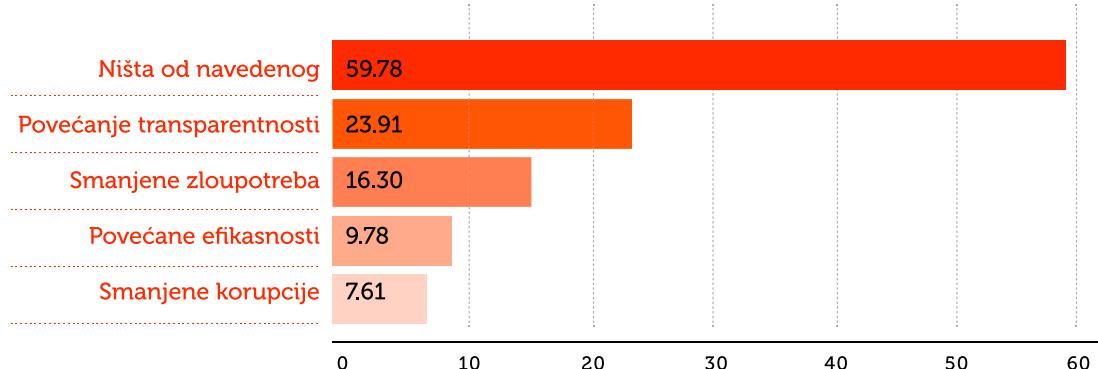

Borba protiv korupcije i javne nabavke

Smanjenje korupcije u narednom periodu je jedan od pet najbitnijih preduslova za dalje zapošljavanje po mišljenju 38% ispitanika. U kvalitativnom delu istraživanja ispitanici smatraju da su efekti antikorupcijske kampanje Vlade jasno vidljivi u slučajevima visoke korupcije. Ipak, ukazuju da pažnju u narednom periodu treba usmeriti na **sistemsko iskorenjivanje korupcije**, u smislu povećanja transparentnosti, pojednostavljenje procedura, podizanje efikasnosti administracije i smanjivanje mogućnosti za zloupotrebu, a sve u cilju institucionalizacije sistema u kome su prilike za korupciju minimalne.

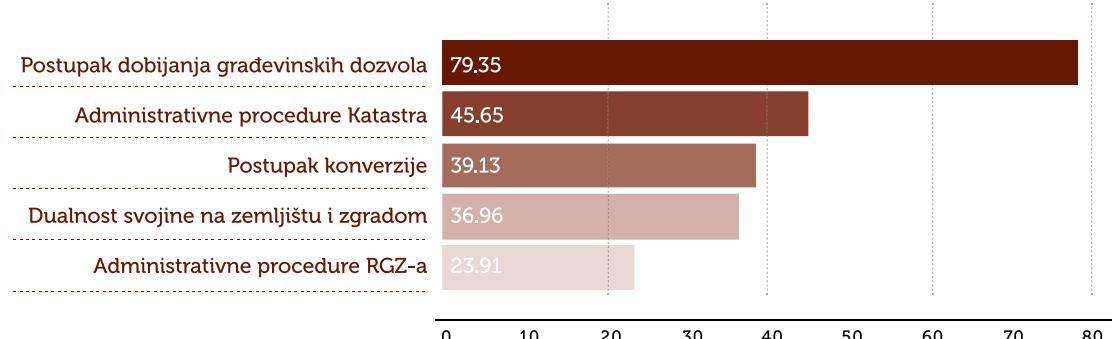
U domenu interakcija između javnog i privatnog sektora, jedan od najbitnijih zakona koji je krajem 2012. menjan, uz upravo ovakve najave je i Zakon o javnim nabavkama. Posle nešto više od pola godine od stupanja novog Zakona na snagu, čak 60% ispitanika smatra da Zakon nije ispunio najavljenе i očekivane ciljeve, a najbolje ocenjeno je povećanje transparentnosti procesa javnih nabavki od strane 23% ispitanika. U kvalitativnom delu istraživanja, ispitanici navode da su neki od uzroka za ovako lošu ocenu u tako kratkom periodu, nedovoljna priprema početka primene Zakona na koju je potrošeno značajno vreme da se svi akteri u sistemu (sa naglaskom na javnu upravu) upuste u primenu novih procedura. Povrh toga, ispitanici navode da se u početku primene zakona stekao utisak da je upravo visoko profilisana borba protiv korupcije uticala na oklevanje onih koji zakon sprovode, da daju bilo kakva tumačenja, mišljenja ili preporuke, kako bi se nečinjenjem zaštitili od eventualnih optužbi za korupciju, što je rezultiralo suprotim efektom od željenog.

Efekti novog zakona o javnim nabavkama

Regulativa nekretnina

Prioritetne izmene regulative nekretnina

Kao što je i do sada mnogo puta naglašavano, i ovo istraživanje pokazuje da su u regulativi nekretnina potrebne hitne izmene: najviše u delu procedure za dobijanje građevinskih dozvola, za čiju je izmenu glasalo 80% ispitanika. U kvalitativnom delu istraživanja, naglašeno je da sama izmena zakona neće dati efekta ukoliko se nove interne procedure administracije dobro ne pripreme i službenici ne obuče za njihovo sprovođenje. Poseban fokus ispitanici stavljaju na jasnije mehanizme kojima će se svi akteri u ovom procesu (uključujući i javna preduzeća) obavezati da poštuju rokove.